

УДК 373.3.012

Метод укрупнення дидактичних одиниць як інструмент діяльнісного підходу

Л. Тепленко,
вчителька початкових класів,
Глибочанська гімназія
Новоуївинської селищної ради
e-mail: rakovich.kartel.v@gmail.com

На сьогодні соціальні, економічні зміни, дія правового режиму воєнного стану в Україні зумовили виникнення цілої низки проблем у досягненні учнями початкової школи визначених Державним стандартом початкової освіти обов'язкових результатів навчання.

Важливо вчасно долати прогалини в засвоєнні програмового матеріалу, щоб вони не накопичувались і в учня не сформувався почуття меншовартості. Одним із засобів подолання навчальних втрат, дієвим засобом діяльнісного підходу є метод УДО.

Метод укрупнення дидактичних одиниць (УДО) – це педагогічна технологія, спрямована на ефективне структурування навчального матеріалу шляхом об'єднання окремих елементів у більші смислові блоки. Це дозволяє учням глибше зрозуміти зміст навчального матеріалу, забезпечуючи інтеграцію знань та умінь через діяльність.

Основні ідеї методу

1. **Діяльнісний підхід:** навчання спрямоване на активну діяльність учня, а не лише на пасивне засвоєння знань.
2. **Укрупнення змісту:** відмова від фрагментарного вивчення матеріалу на користь вивчення великих блоків.
3. **Розуміння замість запам'ятовування:** учні освоюють міжпредметні зв'язки, оперують великими одиницями інформації, що стимулює критичне мислення.

Етапи реалізації методу

1. **Аналіз навчального матеріалу:**
 - Виділення базових понять та принципів.
 - Інтеграція пов'язаних тем у логічно пов'язані блоки.
2. **Планування діяльності учнів:**
 - Постановка проблемних завдань.
 - Використання активних методів навчання (проектна діяльність, рольові ігри, дослідження).
3. **Формування укрупнених дидактичних одиниць:**

- Створення блоків знань.
- Використання міжпредметних зв'язків.

4. Закріплення через діяльність:

- Виконання творчих завдань.
- Розробка проєктів, де учні використовують здобуті знання.

Переваги методу

- **Економія часу:** скорочується час на пояснення окремих дрібних фактів, оскільки акцент робиться на розумінні загальної картини.
- **Розвиток мислення:** учні вчаться узагальнювати інформацію, будувати логічні зв'язки.
- **Мотивація:** діяльність стає більш цікавою завдяки інтеграції реальних прикладів.

Метод УДО дозволяє зробити навчання не пасивним, а активним, що відповідає основним принципам діяльнісного підходу.

Цей метод ефективний для формування у школярів цілісного бачення світу, критичного мислення та навичок застосування знань у життєвих ситуаціях. Знання стають засобом вирішення реальних проблем.

Наведемо приклади застосування методу укрупнення дидактичних одиниць (УДО) на уроках «Я досліджую світ» для 1–4 класів.

1 КЛАС

Тема «Світ навколо нас. Пори року»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять «ознаки пори року», «рослини і тварини» та «погода».

2. Приклад завдання:

Дослідницьке завдання. Учні розглядають ілюстрації різних пір року (зима, весна, літо, осінь). Завдання: назвати ознаки кожної пори (наприклад, «Восени листя жовте, падає дощ»). Потім знайти, які тварини готуються до зими, і намалювати дерево восени.

Це дозволяє інтегрувати знання про природу, тварин і погоду.

2 КЛАС

Тема «Жива і нежива природа»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять «ознаки живої природи», «взаємозв'язок між живою і неживою природою».

2. Приклад завдання:

Дослідницьке завдання. Учні розглядають набір предметів (камені, листя, тварини, вода). Завдання: об'єднати предмети у дві групи – «живу» і «неживу» природу. Потім пояснити, як вони пов'язані між собою (наприклад, «Без води рослина не росте»).

Це допомагає зрозуміти єдність природи.

3 КЛАС

Тема «Як людина використовує природні ресурси»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять «природні ресурси», «їх види» та «збереження природи».

2. Приклад завдання:

Проектне завдання. Учні працюють у групах, створюють плакат про один із природних ресурсів (вода, повітря, ліс). Завдання: розказати, як цей ресурс використовують люди та як його можна берегти.

Проект інтегрує знання про природу, екологію та людську діяльність.

4 КЛАС

Тема «Всесвіт і планета Земля»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять «планети Сонячної системи», «рух Землі» та «вплив Сонця на життя».

2. **Приклад завдання:**

Творче завдання. Учні дивляться відео про Сонячну систему, потім створюють просту модель планет із підручних матеріалів. Далі відповідають на запитання: «Чому змінюється день і ніч?», «Як Сонце впливає на погоду?».

Завдання інтегрує астрономію, географію і спостереження.

Метод УДО допомагає учням пов'язувати знання з різних сфер у єдину картину світу, розвивати критичне мислення і самостійність у дослідженні.

Пропонуємо приклади використання методу укрупнення дидактичних одиниць (УДО) на уроках математики для початкових класів (1–4 класи):

1 КЛАС

Тема «Числа і дії з ними в межах 10»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання окремих понять: «додавання», «віднімання» та «порівняння чисел» – у блок «Операції з числами в межах 10».

2. **Приклад завдання:**

Ситуаційне завдання. Уявіть, що ви допомагаєте садівнику. У нього є 7 яблук. Він подарував 2 сусідові. Скільки яблук залишилося? Чи залишилося яблук більше ніж 5?

Учні одночасно практикують віднімання ($7 - 2$), порівняння чисел (> 5) та аналізують ситуацію.

2 КЛАС

Тема «Таблиця множення та ділення на 2, 3, 4»

1. **Укрупнення теми:** замінити окреме вивчення множення і ділення чисел інтеграцією в блок «Множення і ділення чисел».

2. **Приклад завдання:**

Ігрове завдання. На фермі є 4 клітки, і в кожній сидить по 2 кролики. Скільки кроликів усього? Якщо 2 кроликів із кожної клітки пересадити в інше місце, скільки кліток стануть порожніми?

Учні виконують множення (4×2) і ділення ($8 \div 2$) у межах одного завдання.

3 КЛАС

Тема «Дії з числами в межах 1000»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання додавання, віднімання та поняття числових виразів у блок «Розв'язання багатокрокових задач».

2. **Приклад завдання:**

Практична задача. У магазині було 350 кг яблук. За день продали 120 кг, а наступного дня завезли ще 200 кг. Скільки яблук стало?

Учні виконують додавання ($350 + 200$) і віднімання ($350 - 120$) у контексті реальної ситуації.

4 КЛАС

Тема «Дії з дробами (введення понять)»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять: «частини цілого», «порівняння дробів» і «додавання дробів» – у блок «Операції з дробами».

2. **Приклад завдання:**

Творча задача. Уявіть, що у вас є пиріг. Ви відрізали $1/4$ для друга та $2/4$ для родини. Скільки пирога залишилося?

Учні практикують додавання ($1/4 + 2/4 = 3/4$) і знаходження залишку ($1 - 3/4$).

Усі завдання спрямовані на інтеграцію кількох математичних дій у єдиному контексті, що сприяє розвитку аналітичного мислення учнів та формуванню цілісного розуміння теми.

Для уроку української мови приклади використання **методу укрупнення дидактичних одиниць (УДО)** можна застосувати для розвитку мовленнєвих навичок, граматики та правопису. Ось як це можна реалізувати в 1–4 класах:

1 КЛАС

Тема «Звуки і букви»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять «голосні», «приголосні» та «співвідношення звуків і букв».

2. **Приклад завдання:**

Ігрове завдання. Уявіть, що ви шукаєте букви для казкового слова. Учитель називає звуки, а учні складають слово («сонце», «кіт»). Потім діти визначають, які букви голосні, а які приголосні.

Це дозволяє інтегрувати фонетику та практику читання.

2 КЛАС

Тема «Частини мови»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання понять «іменник», «прикметник» та їхній взаємозв'язок у мовленні.

2. **Приклад завдання:**

Складання опису. Учні отримують картинку із тваринами (наприклад, ведмідь). Завдання: скласти 2–3 речення, використовуючи іменники та прикметники («Великий ведмідь живе в лісі. Він пухнастий і сильний»).

Учні практикують визначення частин мови у контексті, будують речення.

3 КЛАС

Тема «Речення та його будова»

1. **Укрупнення теми:** об'єднання, вивчення «головних і другорядних членів речення» з поняттям «способи зв'язку слів у реченні».

2. **Приклад завдання:**

Творче завдання. Вчитель пропонує речення без частини слів («Ліс ... квітами»). Учні мають доповнити речення словами, визначити головні та другорядні члени речення.

Це дозволяє закріпити поняття будови речення в інтегрованій формі.

4 КЛАС

Тема «Синоніми, антоніми та їх роль у тексті»

1. **Укрупнення теми:** поєднання понять: «синоніми», «антоніми», «лексичне значення слова» – у блок «Слова і їх значення».

2. **Приклад завдання:**

Робота з текстом. Учні читають текст про осінь. Завдання: знайти синоніми до слів («прохолодний – холодний»), антоніми («теплий – холодний»), пояснити, як вони впливають на виразність тексту.

Завдання інтегрує лексику та аналіз тексту.

Метод УДО дозволяє учням бачити цілісну картину, опановувати знання у більш широкому контексті та вчитися використовувати мовні явища у реальних мовленнєвих ситуаціях.

Учні, які навчаються за методичною системою УДО, відчують інтелектуальне задоволення. Відбувається усвідомлення власної значущості. У такий спосіб реалізується одна з провідних ідей Нової української школи – орієнтація на кожного учня. Також застосування методичної системи УДО дозволяє зекономити час на засвоєння програмового матеріалу та попередити освітні втрати.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019/

2. Ерднієв П. М. Системні дослідження та проблема прискороного навчання. *Природа*. 1971. № 7. С. 2–7.

3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегрованого і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2020. 320 с.